

LEVEN MET SCHOON WATER

niet wachten maar liften

COLOFON

Leven met schoon water – niet wachten, maar liften is een uitgave van Stichting Natuur en Milieu en de 12 provinciale Milieufederaties.

Redactie: Maartje Thijssen en Jelka Both, Stichting Natuur en Milieu, Marlies Zwanenburg, Milieufederatie Flevoland

Grafische vormgeving: Ontwerpburo Suggestie & illusie

Foto's: KINA, RWS-Meetkundige Dienst, Stichting Reinwater, Anne N. Regts, Bram Mabelis, Peter Melman

Druk: USPbv, Utrecht

Papier: Reviva Print

Deze brochure is een product van het project Integraal Waterbeheer waaraan alle provinciale Milieufederaties en Stichting Natuur en Milieu deelnemen. U kunt meer lezen over dit project op www.waterenlandonline.nl

Naast de brochure is er een fototentoonstelling samengesteld. Aan burgers is gevraagd om een foto met een beschrijving in te sturen, waaruit hun beleving van waterkwaliteit blijkt.

Met de combinatie van deze brochure en de tentoonstelling willen we bestuurders inspireren om de waterkwaliteit verder te verbeteren. De tentoonstelling reist in 2003 door het hele land.

Meer informatie:

Maartje Thijssen, Stichting Natuur en Milieu

Donkerstraat 17, 3511 KB Utrecht

Telefoon: (030) 2393079

E-mail: m.thijssen@snm.nl

Februari 2003

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door de Nationale Postcode Loterij, het Wereld Natuur Fonds en het ministerie van Verkeer en Waterstaat

INHOUD

VOORWOORD	3
HET GAAT TOCH BETER?	5
DE EFFECTEN	6
WAT MOET ER GEBEUREN?	8
MAATREGELEN	12

VOORWOORD

*Een heldere vijver,
als een ouderwetse boerensloot.
Geen vissen erin, wel kikkers,
padden en salamanders.
De hele zomer zitten de groene kikkers
op strategische plekken, om van
daaraf regelmatig een uitval te doen
naar een waterjuffer of een vlieg.
Op hete dagen is het een genoegen
om de kikkers in hun waterwereld
op te zoeken.*

Anne N. Regts

*Winnende inzending voor de tentoonstelling
Beleving van waterkwaliteit.*

'Nederland leeft met water' is de nieuwe slogan van de overheid. Hiermee wil zij de aandacht van het publiek vestigen op de waterproblematiek in Nederland. Stichting Natuur en Milieu en de provinciale Milieufederaties hebben een reizende fototentoonstelling opgezet. De foto's zijn gemaakt door bewoners van Nederland en laten hun beleving van waterkwaliteit zien. Hieruit blijkt dat Nederland vooral wil genieten van het leven met water: het uitzicht, de rust en stilte op en om het water, spelen in het water en genieten van alles wat er in en om leeft. Schoon water is hiervoor onmisbaar. Jammer genoeg is de waterkwaliteit op veel plaatsen nog niet goed genoeg. Ook hiervan zijn voorbeelden te vinden in de tentoonstelling.

Waarom nú een brochure over de waterkwaliteit? 2003 wordt een jaar met belangrijke beslissingen over de toekomst van het waterbeleid: Gezamenlijk sluiten de overheden dit jaar een Nationaal Bestuursakkoord Water, wat de koers uitzet voor het waterbeheer van de komende jaren, waterbeheerders in de regio werken de deelstroomgebiedsvisies verder uit en de implementatie van de kaderrichtlijn Water komt op stoom. Het is belangrijk dat de aanpak van de waterkwaliteit meelift met hot items als het voorkomen van wateroverlast. Door het kiezen van slimme maatregelen kunnen meerdere vliegen in één klap worden geslagen.

We merken echter dat de prioriteit die bestuurders geven aan schoon water daalt. Door het wachten met het nemen van kwaliteitsmaatregelen worden kansen voor het meeliften gemist.

Met de fototentoonstelling en deze brochure willen we u inspireren om op een creatieve manier verder te werken aan schoon water onder het motto 'Niet wachten, maar liften'. De foto's van de tentoonstelling laten zien dat uw inspanningen door deze burgers gewaardeerd zullen worden. De voorbeelden in de gekleurde kaders van de brochure tonen aan dat het door middel van samenwerking met betrokken partijen mogelijk is om goede resultaten te boeken.

Veel kijk- en leesplezier gewenst!

Nico Papineau Salm, voorzitter van het Netwerk van de 12 provinciale Milieufederaties en Stichting Natuur en Milieu

HET GAAT TOCH BETER?

Sinds de invoering van de Wet verontreiniging oppervlaktewateren (Wvo) in de jaren '70 van de vorige eeuw is de waterkwaliteit flink verbeterd. We zien gelukkig over het algemeen geen dode vis meer drijven. Met de Wvo in de hand konden veel industriële lozingen worden ingedamd, maar vanaf de jaren '90 stagneert deze verbetering zónder dat de doelstellingen zijn gehaald. De maximaal toelaatbare risiconormen (MTR's) worden op veel plaatsen nog steeds niet bereikt, laat staan de streefwaarden. Het gaat beter met de waterkwaliteit, maar we zijn nog niet klaar.

DIFFUSE BRONNEN

De Wvo blijkt minder geschikt voor het voorkomen van watervervuiling die niet via een lozingspijp maar via allerlei andere wegen het water bereikt. Deze 'diffuse bronnen', zoals landbouw, bouwmaterialen, scheepvaart, verkeer en huishoudens, leveren relatief een steeds grotere bijdrage aan de watervervuiling.

VERGETEN STOFFEN

Daarnaast wijst nieuw onderzoek uit dat een grote groep schadelijke stoffen in het water aanwezig is, die niet gemonitord wordt en waar zelfs nog geen beleid voor is. Dit worden de 'vergeten stoffen' genoemd. Voorbeelden hiervan zijn resten van medicijnen, geurstoffen uit wasmiddelen en vlamvertragers.

STIMULERING VUILWATERTANKS IN DE PLEZIERVAART

De lozing van toiletwater en huishoudelijk afvalwater van de toenemende pleziervaart heeft een zeer nadelig effect op de waterkwaliteit. De concentraties van algen en (e-coli) bacteriën lopen vooral in het hoogseizoen hoog op. Het gebruik van vuilwatertanks aan boord van de pleziervaart kan dit probleem voor een groot deel oplossen. De vuilwatertanks worden geleegd bij havenontvanginstallaties. De tanks zijn al verplicht in nieuwe schepen. In bestaande schepen nog niet. Om de inbouw van deze tanks te stimuleren hebben verschillende provincies een subsidie beschikbaar gesteld. Daarnaast wordt er een milieupremie uitgelooft aan de watersportvereniging, jachthaven of het watersportbedrijf met de meeste vaartuigen met vuilwatertank. De heer Poppelaars, gedeputeerde van de provincie Zeeland: 'Met dit project gaat de verbetering van de waterkwaliteit hand in hand met de verbetering van de kwaliteit van de watersport. Door milieu en economie te integreren ben je echt duurzaam bezig. Voordeel van het aanhaken van verschillende belangen is daarnaast dat er ook subsidie uit

andere potjes gecombineerd kan worden.' Dat het idee wel goed kan zijn, maar de uitvoering niet altijd meevalt, blijkt uit de enquête die in Friesland bij havenontvangstinstallaties is gehouden. Evelien Hilhorst van de provincie Friesland: 'Het blijkt lastig de mensen te bewegen om hun afvalwater aan de kant in te laten nemen. De boot moet aangelegd worden, mensen hebben geen zin om te wachten. In Leeuwarden wordt er maar ongeveer vier keer per jaar gebruik gemaakt van het innamepunt.' Onder andere door samenwerking met watersportverenigingen probeert men nu meer bekendheid aan het probleem te geven.

Meer informatie over de subsidieregeling vuilwatertanks:

- *Subsidieregeling Zeeland: www.zuiverzeeuwswater.nl*
- *Subsidieregeling noordelijke provincies: www.provinciegroningen/verord/Jos/vuilwatertanks.htm*

ACTIEF RANDENBEHEER BRABANT

In 2002 is het project Actief Randenbeheer in Brabant van start gegaan. Het project wordt getrokken door de ZLTO, de Brabantse waterkwaliteitsbeheerders en de provincie Brabant. Het project houdt in dat agrariërs een vergoeding krijgen voor het mest- en bestrijdingsmiddelen vrij houden van een rand van tussen de twee en drieëneen halve meter breed langs de waterloop. Door de AmvB open teelt is nu afhankelijk van het gewas, een zone van maximaal anderhalve meter verplicht. Casper Lambregts, technologisch adviseur van het Hoogheemraadschap van West-Brabant: 'Door deze maatregel komen minder meststoffen en bestrijdingsmiddelen in het oppervlaktewater terecht. Het lijkt dat de pieken van concentraties bestrijdingsmiddelen afnemen.' Volgens Lambregts is het project al een succes, gezien het enthousiasme van de deelnemende agrariërs en organisaties. Lambregts: 'Met name in West-Brabant hebben zich meer agrariërs ingetekend voor de regeling dan dat er geld beschikbaar was, terwijl de regeling voor 2003 zelfs verruimd is.' Het voorstel voor het project heeft in drie maanden tijd

het bestuurlijke proces van alle deelnemende organisaties doorlopen. Dit unicum geeft aan dat er een breed bestuurlijk draagvlak bestaat voor het project. De succesfactor is volgens Lambregts dat het project zo concreet is. 'De meeste bestuurders zijn ervan overtuigd dat er iets aan diffuse bronnen gedaan moet worden, maar het blijft vaak zo ongrijpbaar. Bij deze maatregel kan iedereen zich voorstellen dat het een positief effect heeft op de waterkwaliteit.' Het project heeft een looptijd van drie jaar. Daarna wordt onder andere bekeken of de beheersactiviteiten uitgebreid kunnen worden met maatregelen op het gebied van waterkwantiteitsbeheer.

Meer informatie: www.randenbeheerbrabant.nl

Een ander voorbeeld van een project waarin beheersmaatregelen worden genomen om de waterkwaliteit te verbeteren: Samen naar schoon water in peilgebied Bergambacht. Meer informatie: Wim Twisk, Zuiveringschap Hollandse Eilanden en Waarden

DE EFFECTEN

VERMESTING

Te veel nutriënten als nitraat en fosfaat in het water zorgen voor vermessing. De gevolgen hiervan zijn buiten goed te zien. Vermesting van het water zorgt voor een overmatige algenbloei. Door te weinig zonlicht en zuurstof in het troebele water verdwijnen waterplanten als krabbescheer en zoetwater-vissen als de snoek. Aan de oevers verdwijnen planten- en diersoorten die gevoelig zijn voor extra voedingsstoffen. Hierdoor gaan één of enkele soorten die wel profiteren van de voedselrijkdom overheersen. Dit zijn bijvoorbeeld de braam of de brandnetel. Wat er overblijft is een sloot met algensoep en brandnetels langs de kant.

GIFTIGE STOFFEN

De effecten van bestrijdingsmiddelen, zware metalen en andere giftige stoffen zijn sluipender. Zo hopen zware metalen en bestrijdingsmiddelen zich op in de nieren en het vetweefsel van soorten die aan de top van de voedselketen staan. Dit zijn bijvoorbeeld de zeehond, das, otter, grote stern en de steenuil. De stoffen kunnen onder andere de nieren en het zenuwstelsel aantasten. Andere stoffen kunnen de voortplanting en de hormoonhuishouding verstoren of het genetisch materiaal van planten en dieren veranderen. Zeldzame en bedreigde plantensoorten verdwijnen door hoge concentraties giftige stoffen.

ONKRUIDBESTRIJDING DOOR GEMEENTEN

Veel gemeenten werken aan het afbouwen van het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen. Een heikel punt is vaak de communicatie met bewoners. De gemeente Oldenzaal is één van de vele voorbeelden. In Oldenzaal had men al jarenlange ervaring met gifvrij groenbeheer. De druk om toch weer te gaan spuiten werd groot toen er in regenrijke jaren veel onkruid ontstond, bewoners van sommige wijken geen alternatieve inrichting van het groen wilden en men behoefte had aan een perfect ogend Oldenzaal bij het 750-jarig bestaan in 1999. De gemeente besloot om interactieve planvorming in te zetten. In wijkbijeenkomsten werd de vraag voorgelegd: 'Is het straatbeeld echt zo slecht dat het nodig is om chemische middelen opnieuw te gaan gebruiken? En als dat zo is: waar en hoe vaak moeten de middelen worden ingezet?' Dit leidde tot vruchtbare discussies waarin bewoners elkaar ook onderling aanspraken. Naar aanleiding hiervan besloot de gemeente om tijdelijk selectief te gaan spuiten op gezichtsbepalende plaatsen zoals het centrum, winkelcentra, het postkantoor en bejaardencentra. De gemeente probeert opnieuw het bestrijdingsmiddelengebruik tot nul te reduceren door preventief te vegen en een onkruidwerende inrichting. Ook doet men proeven met heet water. Communicatie en het betrekken van bewoners blijft belangrijk. Alle bewoners hebben een krabber gekregen en worden gestimuleerd om zelf te krabben. Stadsconciërge en wijkteams zijn verantwoordelijk gemaakt voor het aanzicht van het centrum en de wijken.

Krabbescheer

Borstelmachine

Ook de milieufederaties besteden aandacht aan bestrijdingsmiddelengebruik in de stad. Voorbeelden zijn:

- De Milieufederatie Flevoland heeft in samenwerking met het regioteam diffuse bronnen een symposium georganiseerd voor gemeenten over onkruidbestrijding op verhard oppervlak. Hier werd onder andere de communicatie met burgers besproken. Ook werden alternatieven gedemonstreerd.
- De Zuid-Hollandse milieufederatie deed een onderzoek naar het bestrijdingsmiddelengebruik van gemeenten in Zuid-Holland. Er bleken grote verschillen te zijn tussen koplopers en grootverbruikers. Zes gemeenten gaven zelfs aan verboden middelen te gebruiken.
- Natuur en Milieu Overijssel start in 2003 een project over bestrijdingsmiddelengebruik in (volks)tuinen. In 2002 is een expert-bijeenkomst belegd om het onderwerp voor te bereiden.

ZWEMWATER

Schoon water is niet alleen onmisbaar voor de natuur maar ook voor de gezondheid van de mens. Voor de gebruiksfuncties zwemwater en drinkwater is de kwaliteit nog niet goed genoeg. In 2002 is Nederland door het Europese Hof veroordeeld omdat de zwemwaterrichtlijn niet voldoende wordt nagekomen. De normen voor zwemwaterkwaliteit worden op verschillende locaties overschreden. In 2001 is de kwaliteit zelfs iets verslechterd ten opzichte van het jaar 2000. Nutriënten die ervoor zorgen dat schadelijke algen gaan groeien en bacteriën uit ongezuiverde huishoudelijke lozingen, overstorten en afvalwater van de scheepvaart zijn de grootste boosdoeners.

DRINKWATER

De drinkwaterbedrijven die oppervlaktewater van Maas en Rijn gebruiken voor het bereiden van drinkwater, moeten steeds ingewikkeldere technieken gebruiken om het water zo schoon te krijgen dat het te drinken is. Ook moeten zij geregeld hun waterinname stoppen vanwege de slechte kwaliteit. Drinkwatertransportmaatschappij Rijn-Kennemerland moest de inname in november 2001 bijvoorbeeld voor 34 dagen stoppen en in januari 2002 voor 20 dagen. Diverse soorten bestrijdingsmiddelen zijn hier grotendeels debet aan.

WAT MOET ER GEBEUREN?

WATERBEHEER 21STE EEUW: EEN INTEGRALE AANPAK

Waterkwaliteit moet een belangrijke rol spelen in de beleidslijn 'Waterbeheer 21ste eeuw'. Dit sluit aan bij de goede voornemens die de overheden in de startovereenkomst Waterbeheer 21ste eeuw van februari 2001 hebben vastgelegd: wateroverlast, veiligheid, waterkwaliteit en verdroging zouden tegelijkertijd opgepakt worden. In de (concept)deelstroomgebiedsvisies die in het najaar van 2001 gereed zijn gekomen, is waterkwaliteit echter over het algemeen niet goed uitgewerkt. Vanaf het moment van de startovereenkomst moet op alle ruimtelijke plannen een watertoets worden toegepast. Onderzoek van Stichting Natuur en Milieu, vijf provinciale Milieufederaties en Stichting Reinwater wijst uit dat de beoordelaars waterkwaliteitsaspecten nog vaak over het hoofd zien. In 2003 sluiten alle betrokken overheden gezamenlijk een Nationaal Bestuursakkoord Water. De aanpak van waterkwaliteit dreigt hierbij in de tijd naar achter geschoven te worden.

BEPERKING BOUWMETALEN BIJ DUURZAAM BOUWEN

'Ongeveer de helft van de hoeveelheid zink die jaarlijks in de Nederlandse oppervlaktewateren terecht komt, is afgespoeld van zinken bouwmaterialen. Bladlood draagt voor een derde bij aan de totale loodbelasting van de Nederlandse wateren en het aandeel dat de koperen waterleidingen hebben op de totale koperlast is ongeveer een vijfde.' Dit zegt Ruud Teunissen van het RIZA in het blad Neerslag. Toch zijn de maatregelen ter beperking van bouwmaterialen bij duurzaam bouwen uit de Nationale pakketten voor duurzaam bouwen geschrapt. Deze pakketten worden veel door gemeenten gebruikt om randvoorwaarden rond duurzaam bouwen op te stellen.

Het wordt steeds meer gebruikelijk dat gemeenten convenanten sluiten of afspraken maken met de verschillende partijen in de bouw over duurzaam bouwen. Belangrijk is om hierbij ook rekening te houden met de afspoeling van bouwmetalen naar het oppervlaktewater. Een goed voorbeeld zijn de afspraken die door stadsgewest Haaglanden (een samenwerkings-

verband tussen 14 gemeenten in Zuid-Holland) zijn gemaakt over duurzame bouw van nieuwbouw en beheer van bestaande bouw. Er is hierbij gebruik gemaakt van de nationale pakketten duurzaam bouwen woningbouw. De ambities in deze afspraken zijn echter hoger gelegd dan in deze pakketten. Op aanraden van het regioteam diffuse bronnen in Zuid-Holland zijn een aantal extra maatregelen opgenomen die onder andere het beperken van bouwmetalen als zink, koper en lood verplichten.

- *Een ander voorbeeld is de gemeente Apeldoorn die een uitgebreid kwaliteitsplan heeft opgesteld voor een toekomstig bedrijventerrein, zie www.apeldoorn.nl*
- *Meer informatie over duurzaam bouwen: www.dubo-centrum.nl*
- *Stichting Reinwater heeft praktijkonderzoek gedaan naar de kwaliteit van regenwater afstromend van daken met bouwmetalen. Concentraties zware metalen bleken onverwacht hoog, zie www.reinwater.nl*

Zinken dak

Stichting Natuur en Milieu en de provinciale Milieufederaties bevelen aan om waterkwantiteit en waterkwaliteit juist tegelijkertijd op te pakken. Door slimme maatregelen te kiezen is het mogelijk om twee vliegen in één klap te slaan. Zo zal het bergen van schoon water op een akker of in een natuurgebied minder weerstand oproepen dan het bergen van vervuild water. Ook kan het vasthouden van schoon water in de bodem bijdragen aan het oplossen van de verdrogingsproblematiek. Een voortvarende en ambitieuze uitwerking van de Kaderrichtlijn Water is een goed hulpmiddel.

STRUCTURELE AANPAK DIFFUSE BRONNEN

Na de (lokaal soms erg succesvolle) proefballonnentijd is nu een stevige zeppelin nodig om de aanpak van diffuse bronnen in Nederland structureel van de grond te trekken. De overheid is in 1997 gestart met de uitwerking van het

‘actieplan diffuse bronnen’. In 2002 is de aanpak in opdracht van het RIZA geëvalueerd. Uit deze evaluatie blijkt onder andere dat veel regionale diffuse bronnenplatforms, die zijn ingesteld als onderdeel van het actieplan, in de analyse- en beleidsvormende fase zijn blijven steken. Een van de oorzaken die het onderzoeksbureau noemt, is de geringe belangstelling van bestuurders. Dit heeft geleid tot teams die weinig uren en middelen ter beschikking hadden. Medewerkers moesten het ‘erbij doen’.

Uit de voorbeelden in deze brochure blijkt dat er desondanks een aantal veelbelovende proefprojecten zijn uitgevoerd. Leren van elkaar en het standaardiseren van succesvolle methoden zullen de regionale aanpak een stap verder brengen.

LANDELIJK BELEID EN REGELGEVING

Voor een structurele aanpak van de diffuse bronnen is heldere, landelijke regelgeving en beleid nodig. Verschillende ministeries zijn hierbij betrokken: de ministeries van Verkeer en Waterstaat (V&W), Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) en Landbouw, Natuur en Visserij (LNV). Ieder heeft zijn eigen verantwoordelijkheden en daarnaast is samenwerking tussen deze drie ministeries onmisbaar. Concrete voorstellen van Stichting Natuur en Milieu en de provinciale Milieufederaties voor aanpassingen van beleid en regelgeving zijn in het overzicht op pagina 12 weergegeven.

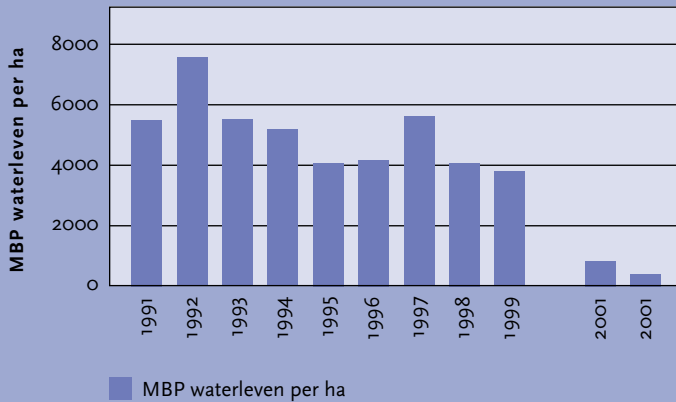
MINAS EN MIDDELEN MEESTER

In 1998 luidde de Zeeuwse Milieufederatie de noodklok over de vermisting van meer dan 95% van de Zeeuwse wateren. De landbouw was de grootste bron van nutriënten. Het Zeeuws agrarisch Jongerencontact (ZAJK) nam het initiatief om niet te blijven discussiëren maar gezamenlijk aan de slag te gaan. In 1999 startte het samenwerkingsinitiatief Minas Middelen Meester (MMM) waaraan de provincie, waterschappen, boerenorganisaties en de milieufederatie deelnemen. Voorzitter van de ZAJK Huub Remijn tijdens de startbijeenkomst. 'Het is belangrijk dat de boer beter inzicht krijgt in zijn mineralen-boekhouding; want meer mest gebruiken is jammer. Zowel voor het milieu als voor onze portemonnee. En dit geldt ook voor het bestrijdingsmiddelengebruik'. MMM kiest voor een projectmatige aanpak: sinds 1999 zijn er allerlei projecten zoals voorjaarsbemesting, mechanische onkruidbestrijding en certificeringsprojecten uitgevoerd. Via demonstraties, studiegroepbijeenkomsten en bedrijfsbezoeken zijn agrariërs begeleid in het milieuvriendelijk telen. 150 akkerbouwers hebben deelgenomen aan het certificeringsproject. Men kon kiezen voor het Kwaliteits Produkt Akkerbouw (KPA) en/of Milieukeur (MK). Vooral de Milieukeur-bedrijven bleken veel milieuwinst te boeken. De grafieken hiernaast laten de gebruikscijfers van de deelnemers in milieubelastingspunten zien (berekend via de milieumaatlat van het CLM) voor de twee meest milieubelastende teelten in Zeeland. De linkerbalk in 2001 laat de gebruikscijfers van de KPA-bedrijven zien, de rechterbalk van de MK-bedrijven.

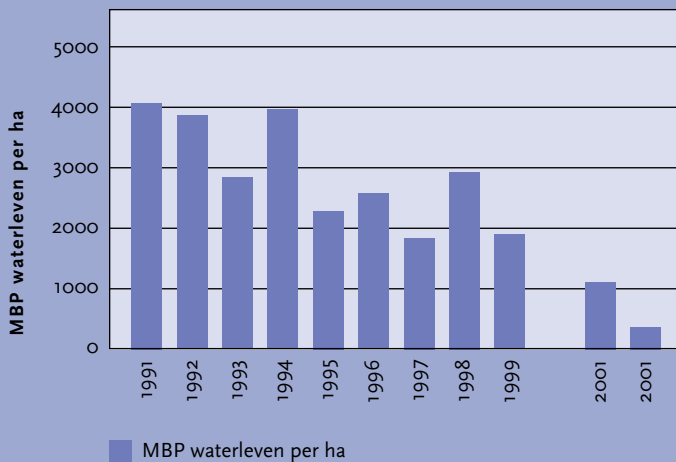
Naast de milieuwinst is ook de verbeterde samenwerking tussen de verschillende organisaties in het project een belangrijk resultaat. In 2003 wordt de samenwerking voortgezet.

Meer informatie over Minas, Middelen Meester: www.mmmmeester.com

CONSUMPTIEAARDAPPELEN

ZAAIUIEN

Andere voorbeelden van projecten waarin groepen agrariërs gezamenlijk bestrijdingsmiddelen en mestgebruik proberen te beperken zijn:

- Project 'Schoon Water in de Bommelenwaard': www.zuiver-water.nl
- Project 'Schoon water Brabant': zie de internetsite van het Centrum voor Landbouw en Milieu www.clm.nl
- Project 'Koeien en Kansen': www.koeyenenkansen.wageningen-ur.nl

VERANTWOORDELIJKHEID NEMEN

Ook al is de landelijke regelgeving nog niet helemaal op orde, de goede voorbeelden tonen aan dat regionale en lokale overheden veel voor elkaar kunnen krijgen als zij een actieve en creatieve opstelling kiezen. Succesvolle methoden zijn:

- Afspraken maken en convenanten sluiten met doelgroepen zoals aannemers, architecten, boeren, beroepsvaart, enzovoorts;
- Faciliteren van kennisopbouw over milieuvriendelijke alternatieven door de doelgroep zelf, bijvoorbeeld het (mede)oprichten van kennis kringen voor 'geïntegreerde teelt';
- Persoonlijke voorlichting en workshops geven over alternatieven;
- Subsidiereregelingen instellen voor maatregelen zoals randenbeheer in de landbouw en het installeren van vuilwatertanks in bestaande boten;
- Samenwerken met belangenverenigingen zoals regionale LTO-afdelingen, watersportverenigingen, hengelsportverenigingen enzovoorts;
- Aanhaken bij andere belangen zoals recreatie, stedelijke herinrichting, voorkomen wateroverlast;
- Zelf het goede voorbeeld geven: geen chemische onkruidbestrijdingsmiddelen gebruiken en duurzaam bouwen;
- Waterkwaliteitsproblemen bij hogere overheden signaleren en agenderen, zodat landelijk beleid en regelgeving verbeterd kan worden.

MAATREGELN

Concreet stellen Stichting Natuur en Milieu en de provinciale Milieufederaties het volgende voor:

- Maximaal toelaatbare risico's en streefwaarden zoals die in de 4e nota Waterhuishouding staan worden binnen de daarvoor gestelde termijnen gehaald.
- 'Waterbeheer 21ste eeuw' wordt integraal opgepakt. Maatregelen voor waterkwantiteit en waterkwaliteit worden tegelijkertijd uitgevoerd: Maak ruimte voor schón water.
- Goede regionale voorbeelden van aanpak van diffuse bronnen standaardiseren en landelijk invoeren.
- Bewijslast voor het gebruik van stoffen omdraaien: bedrijven moeten aantonen dat producten veilig zijn te gebruiken. De overheid krijgt hierdoor meer bevoegdheid om gevaarlijke stoffen uit producten te weren.
- Agrarische bedrijven (op termijn) verplichten om 'geïntegreerde teelt' met certificering toe te passen. Daarnaast biologische en extensieve landbouw stimuleren.
- Verliesnormen voor fosfaat en stikstof uit de landbouw aanscherpen.
- Zeer schadelijke en hormoonbeïnvloedende bestrijdingsmiddelen verbieden.
- In kwetsbare waterrijke gebieden een teeltvrije zone van 3-10 meter verplicht stellen.
- De nationale duurzaam bouwen pakketten aanvullen met maatregelen die het gebruik van bouwmetalen zoals koper, zink en lood beperken.
- Vuilwatertanks in plezier- en beroepsvaart verplicht stellen voor bestaande schepen. Het netwerk van havenontvangstinstallaties verbeteren en uitbreiden.
- Hogere prioriteit stellen aan het saneren van riooloverstorten en ongezuiverde huishoudelijke lozingen (verbeteren riolering en plaatsen van Individuele behandelinstallaties voor afvalwater: IBA's).
- Overheden geven het goede voorbeeld: geen chemische onkruidverdelging, duurzaam bouwen.

■ de 12 provinciale **Milieufederaties**

Stichting **Natuur en Milieu**

